

XORIJIY TILNI IKKINCHI TIL SIFATIDA O'QITISHDAGI PEDAGOGIK
YONDASHUVLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7830897>

Absalamova Gulmira Sharifovna
*Assistant of the Department of Social
and Human Sciences, Samarkand Branch
of Tashkent State Agrarian University,
gulmirasharifovna@gmail.com*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada chet tili o'qituvchilarining o'rganuvchiga xorij tilini qanday o'rgatish yondashuvlari, metodlari batafsil yoritishga harakat qilindi. Shuningdek, dars jarayonida qo'llashda tavsiya va ko'rsatmalar hamda samaradorlik omillari tog'risida ma'lumotlar keltirildi.*

Annotation: *In this article, an attempt is made to explain in detail the approaches and methods of foreign language teachers teaching foreign languages to students. Also, recommendations and instructions for use in the course of the lesson, as well as information on efficiency factors, were provided.*

Аннотация: *В данной статье предпринята попытка подробно объяснить подходы и методы преподавателей иностранных языков, обучающихся студентов иностранному языку. Также были даны рекомендации и инструкции по применению в ходе занятия, а также информация о факторах эффективности.*

KIRISH

Bugungi kunda ayni paytda dunyo bo'ylab bir milliardga yaqin talabalar ingliz tilini o'rganishi mumkin va bu ingliz tilini chet tili sifatida o'qitish uchun yetarli sababdir. Ingliz tilini o'rgatish - bu odamlar o'z hayotlarini o'zgartirishga tayyor bo'lganda qiladigan ish buni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan ba'zi asosiy vositalarni beradi. Shuningdek, ushbu maqoladagi maqsad ham samarali, qiziqarli darslarni o'tkazishga ko'maklashuvdir.

ASOSIY QISM

Pedagogik jarayonni xorijiy tilni o'rgatish bilan olib borishda real obyektlarini sinfga keltirish mumkinligi bizda realia deb ataladigan narsalar kiyim-kechak, oziq-ovqat, uy-ro'zg'or buyumlari yoki hatto musiqa asbobini o'z ichiga olishi mumkin. Bu narsalarni sinfga olib kirish rasm ko'rsatish yoki ta'rif berish kabi oson ish emas, lekin afzalligi shundaki, o'quvchilar o'qituvchi maktabga sumkada kartoshka bilan kelgan kuni u kitobda ko'rsatgan kunga qaraganda ko'proq eslashadi.

Talabalar buyumni olishni, u bilan o'ynashni va odatda uch o'lchovli narsa bilan bog'lanishini ko'proq istashadi. Yangi lug'atni o'rgatish uchun realiyadan foydalanish

bilan bir qatorda, undan talabalar bilgan narsalarni amaliyotda qo'llash uchun ham foydalanish mumkin.

Ta'kidlash joizki, yana bir muhim yondashuv sinfdan tashqariga chiqish sinfni bir muncha vaqt ortda qoldirib, haqiqiy dunyoga olib chiqish orqali talabalar o'rganayotgan til yangi vaziyat bilan bog'liq bo'lsa, u to'satdan yana yangilik his qilishi mumkin. Demak, ilgari osmon, svetofor yoki bozor do'konlari so'zini so'rash talabaning xayoliga ham kelmagan bo'lishi mumkin, chunki bu narsalar atrofida ingliz tilida gaplashadigan hech kim bo'lmagan. Tashqariga chiqish orqali talabalar ingliz tilini shunchaki sinf xonasi bilan emas, balki kengroq vaziyatlar bilan bog'laydilar. Shu kabi o'qituvchining nazorati ostida "haqiqiy" kishi bilan ingliz tilida gaplashish imkoniyati talabalarning e'tiborini jalb qilish uchun yetarli.

Ma'lum bir mavzuda o'rgatayotgan grammatika yoki lug'at haqiqiy voqeaga tegishli bo'lsa, o'rganish motivatsiyasi yana bir muncha osonlashadi. Vaziyatga mos keladigan lug'at, grammatikani qayd qilib, uni oldindan yoki keyin ko'rib chiqish orqali tuzilma yaratsangiz, talabalar darsni maqsadli deb bilishadi.

Yana bir samarali yondashuv sifatida internet tarmog'ini ko'rib chiqishni keltirish mumkin. Butun dunyo bo'ylab tarmoq o'qituvchilar uchun mutlaq sovg'adir va uning katta qismi ingliz tilida! Oldingi ikkita fikrda bo'lgani kabi, Internet haqiqiy dunyoni darslaringizga olib kirishning bir usuli hisoblanadi. Talabalar lug'atdan foydalanish o'rniga yoki sizga bog'liq holda o'z tadqiqotlarini onlayn qilishlari mumkin.

Bundan tashqari, ular tanlangan suhbat xonalari va muhokama forumlarida boshqa odamlar bilan muloqot qilishlariga imkon beradi. Bu talabalarga begonalar ham o'z ingliz tilini tushunishlari hamda butun dunyo ko'rishi uchun o'zlarining yangi topilgan ikkinchi tillarida ma'lumotlarni joylashtirishlari mumkinligini bilish hayajonlantiradi, albatta.

Shuningdek, talabalarni loyiha ishiga jalb qilish ham samarali usullardan sanaladi. Vaqt keladiki, talabalar o'z o'rganishlarini ko'proq nazorat qilishni xohlashadi. Ularning qiziqishi qanday bo'lishidan qat'i nazar, talabalar uchun taqdimot yoki devoriy ko'rinishni o'tkazish va keyin o'z sa'y-harakatlarini guruhdoshlari bilan baham ko'rish erkin fikr yuritishiga asos bo'la oladi. Jumladan, har bir talaba o'z rolini o'zlashtirgan kichik guruhlarda talabalar loyihalarini hal qilish, shuningdek, maqolalar, intervyular, so'rovlar va san'at asarlaridan iborat devoriy burchak hosil qilish ham ularga zavq beradi.

Ingliz tili darslari odatda bir xil rejaga amal qiladi: o'qituvchilar dars berishadi va talabalar mashq qilishadi. Ammo o'zgarish uchun, talabalarga doska qalamlarini berib, ular qanchalik qiyinchilikka erishayotganini ko'rish kerakmi? Har doim tinch o'tirish va tinglash uchun kurashadigan talabalar ham bor. Va har qadamda o'qituvchiga xalaqit beradigan bilimdonlar haqida nima deyish mumkin? Xo'sh, bu talabalar rolni biroz o'zgartirish uchun ideal yondashuv barcha talabalarga bir nechta darslar uchun 10

daqiqalik o'qitish vaqtini berish orqali talabalarga daarsning borishida ishtirok etish imkoniyatini berish mumkin.

Talabalar butun sinfga dars berishlari shart emas; kirishuvchan bo'lmagan talaba sherigiga yoki kichik guruhga o'rgatishi ham mumkin sanaladi. Adolatli bo'lish uchun o'qituvchidan ular o'rgatgan narsalarni sinchkovlik bilan tekshirish va fikr-mulohaza seanslari orqali zaxiralashi lozim bo'ladi. Talabalar o'ziga bo'lgan ishonch va ravonlikni oshirishi, har bir so'z o'rtasida ular o'zlariga kerak bo'lgan fikrlarni tekshirish yoki qayd etishga moyil bo'lishi bu muammoni hal qilishning eng yaxshi usuli sanaladi.

Sinfda o'rganish uchun bir nechta realiya yoki fotosuratlarini keltirish orqali o'qituvchi va talaba muloqotga kirishuvda madaniy bilimlarini boyitib borish erkin do'stona muhitni shakllantirishda muhim omil vazifasini o'taydi.

Shuningdek, kinestetik o'quvchilarni ham hisobga olishni pedagogik olimlar ta'kidlashadi. Faoliyatni jismoniy holatga keltirishi uchun moslashtirishga harakat qilish imkoni bo'lsa, talabalarga o'rindiqlarni o'zgartirish, turish, juftlik ishni bajarish (hatto orqaga qarab) harakat qilishga imkon berish harakatlanib o'rganuvchilarni rag'batlantiradi.

Yana bir muhim yondashuv sanalgan o'yin metodi haqida to'xtalish ham o'rindidir. Jamoalarni bir-biriga qarama-qarshi qo'yish, vaqt chegaralarini belgilash va ball berish orqali mavjud dars materialini qanday qilib yanada raqobatbardosh yoki qiziqarli narsaga aylantirishingiz mumkinligini ko'rish mumkin bo'ladi.

Biz ona tilida so'zlashuvchilar o'ynaydigan o'yinlar va boshqotirmalar odatda sinfda foydalanish uchun moslasha oladi. "Simon says touch your toes" ushbu o'yinda bir kishi "Simon oyoq barmoqlaringga tegishni aytadi" kabi buyruq beradi. Biroq, agar tinglovchiga aytilmasa buyruqqa amal qilinmaydi. Agar unutib qo'yib tartib bilan bajarilmasa o'yindan tashqariga chiqish lozim bo'ladi.

Berkitish o'yini: Bu mashhur o'yinda o'yinchilar navbatma-navbat xonadagi biror narsani va obyekt bilan boshlangan harfni yashirincha aniqlash muhimdir, masalan, chiroq uchun "L" bilan boshlanishini habar beriladi shundan keyin boshqa barcha qatnashchilar L bilan boshlangan narsa nima ekanligini taxmin qilishi mumkin bo'ladi.

Shu kabi o'yinlardan "Men supermarketga bordim" o'yin metodi sanaladi. Bu xarid ro'yxatiga asoslangan xotira o'yini hisoblanib, birinchi qatnashuvchi aytadi: "I went to the supermarket and I bought . . ." ushbu o'quvchi biror narsani tanlaydi va so'zni aytadi. Bu, masalan, qalam bo'lishi mumkin. Ikkinchi o'quvchi endi kirish so'zini, qalam so'zini aytishi va keyin o'ziga tegishli boshqa narsani qo'shishi kerak "I went to the supermarket and I bought a pen and some cheese....". Ushbu o'yinda ular tobora ortib borayotgan ro'yhatni takrorlab, element qo'shishi talabalarining xotirasini-da mustahkamlashga xizmat qiladi.

Talaffuzni tinglab tushunish ko'nilmasini oshiruvchi "Chinese whispers" o'yini ya'ni Xitoycha shivirlashdir. Barcha o'quvchilarni bir qatorga yoki aylana bo'ylab turishi va birinchi talabaning qulog'iga qisqa xabarni pichirlash hamda o'sha o'quvchi

xabarni o'zi tushunganidek, keyingi talabaga shivirlashi lozim. Asosiy muammo aytilgan so'z so'nggi talabaga yetib borgunga qadar xabar bir xil bo'lib qolaveradimi yoki yo'qligini ko'rishdir.

Ushbu xildagi o'yinlarni har hil yoshdagilarga o'rgatish, moslashtirish mumkin bo'ladi. Bundayin metodlardan foydalanib xorijiy tilni o'rgatishga yondashish o'quvchilarning o'zlashtirish samaradorligini yanada oldinga olib chiqishi, kunlik tajribalarimizda foydalanish dasturiga kiritish qiyinlik qilmasligi bilan ham samaralidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.Abbott, C. (1995) 'What use are the new technologies?', in Protherough, R. and King, P. *The Challenge of English in the National Curriculum*, London: Routledge.
- 2.Arthur, J., Davison, J. and Moss, J. (1997) *Subject Mentoring in the Secondary School*, London: Routledge.
- 3.Barnes, D., Britton, J. and Rosen, H. (1975) *Language, the Learner and the School*, Harmondsworth: Penguin.
- 4.Cliff Hodges, G., Drummond, M. J. and Styles, M. (eds) (2000) *Tales, Tellers and Texts*, London, New York: Cassell.
- 5.Daiches, D. (1956) *Critical Approaches to Literature*, London: Longman